

# PROTESTÁNS HETILAP.

## AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

### Előfizetési felhívás.

Lapunk egy félévi pályafutásának végéhez közeledvén, a július—decemberi félévre előfizetési felhívásunkat ezennel megújítjuk.

Az eddig megjelent számokból a nagyérdemű olvasó közönség megítélheti, hogy programunkban kifejezett ígéreteinknek mennyiben tettünk eleget; lapunk irányára, szellemére, értékére biztos következtetést vonhat. Annálfogva újabb és más ígéretet nem teszünk mint azt, hogy felállított programunkhoz hűvek leszünk s azon törekszünk, hogy kitűnő munkatársaink segítségével lapunkat minél tartalmasabbá és tanulságosabbá tegyük.

Ha a t. olvasó közönség lapunk fenmaradását óhajtja, tisztelettel kérjük az előfizetési pénznek mielőbbi beküldésére a szerkesztőhöz. (Nagy-Péterfia 961. sz. a.)

**Az előfizetési pénz mint eddig egész évre 6 frt, félévre 3 frt.**

Debreczenben, 1879. június 3.

**Joó István,**

felelős szerkesztő és kiadótulajdonos.

### A vallásszabadság és polgári házasság.

(Folytatás.)

Ha tehát teljes vallásszabadságra vágyunk, a mennyire t. i. az az állam souverainitásának korlátozása, soha fel nem adható jogfensőségének és érdekeinek bénítása nélkül kivihető, akkor meg kell barátkoznunk a kor divatos jelszavával „szabad egyház szabad államban“ s gondolóra kell venni a következményeket. Ily következmény az, hogy az állam sem egyik sem másik egyházat se segítse, egyiknek se adjon több kedvezményt mint a másiknak. A mennyiben pedig egyik vagy másik tényleg előjogosított, kedvezményezett helyzetben van a többiek felett, állítsa helyre az egyenlőséget. — Ezen egyenlőség helyreállítása némely kérdéseknél nem valami nehéz, legalább azt gondolom, hogy

annak valószínűsítése igen nagy akadályokba nem ütközik, míg ellenben némely kérdéseknél csaknem legyőzhetlen bajok és akadályok látszanak felmerülni.

A r. kath. g. kath. és görögkeleti főpapság azon joga, hogy hivatalánál fogva a felső háznak alkotó része legyen, okvetlenül mielőbb megszüntetendő, azonban a törvényhozás intézkedhetik úgy, hogy a hazafiságuk, tudományos érdemeik által kitűnő főpapok, valamint bármely más hasonló érdekekkel és jeles tulajdonságokkal bíró honpolgárok a felsőház tagjaivá legyenek nevezés vagy választás útján. Ez a változtatás csak a felsőház reformjával oldható meg, a mit ha jól emlékezem, a jelenlegi kormány programjába felvett, s bár az érdekeit s előjogaira féltékeny papság ellenzését s hevesebb támadását is keltheti fel egy ide vonatkozó törvényjavaslat, az nagyobb rázkódás nélkül legyőzhető lesz, miután a szabadelvű közvélemény azt hangosan és régóta sürgeti. E reformot pedig éppen a vallásszabadság érdekében mielőbb kell óhajtani, sőt ha a vallásszabadság ügyét csak egy lépéssel is előbb akarja vinni a kormány, elsőben is oda kell törekednie, hogy a nevezett főpapok ne üljenek ott a felsőházban en corps mint főpapok, mint született törvényhozók, mert bár századokkal ezelőtt is ki merte mondani a magyar törvényhozás „contradictione vero cleri non obstante,“ mégis jobb az ilyen contradicciókat kikerülni. Igaz hogy hazánk kitűnő főpapjai közül többen vagy kevesebben mindenkor tagjai lehetnek a felsőháznak s az előjogokat sértő törvényjavaslatokkal szemben oppositíót foglalhatnak el, ámde a bizonyos időtartamra kinevezett vagy választott tagoktól, ha alkalmatlanoknak bizonyulnak, azon időtartam letelésekor meg lehet szabadulni, s úgy hiszem hogy az ellenmondás ereje is sokkal nagyobb akkor, ha a főpapság mint egyházának képviselője s a főrendiház egyik törvényes alkotó eleme kifogásol egy törvénynyé válandó javaslatot, vagy állít fel az ellen

akadályokat, mintha egyenként teszik azt a netaláni papi peerek, habár az egész clerusra hivatkoznának is. — E reform a közvélemény hatalmas támogatása mellett aránylag könnyen kivihető lesz; minél tovább késik az, a vallásszabadság ügyében teendő bármely lépés annál nagyobb és több akadályokba ütközik, — s az ugynevezett teljes vallásszabadság annál későbbre napoltatik el.

Amde az egyházi javak saecularisatióját, mely nélkül a teljes vallásszabadság és egyenlőség kivihetőnek nem látszik, már rendkívül nehéz és nagy rázkódásokkal járó feladatnak itélem. Először is az egyházi javak jogi természetének megvizsgálása s megállapítása szorosán tudományos szempontból s az igazságnak feltétlen megtartása mellett óhajtanó úgy az illető egyház mint az állam jól felfogott érdekében, mert ily kérdéseket a szavazatok puszta többségével eldönteni sem nem emberies, sem nem tanácsos. Mennyi és mily alapos jogi és történelmi tudomány, lelkiimeretes buvárlás, hosszas tanulmányozás kívántatik ahhoz, hogy ez ügyben egy nemzet méltóságához illő méltányos és igazságos, alapos jogi vélemény alkottassék, és épazért bosszant engem, mikor oly emberek, kik e kérdést nem is tanulmányozták, készek a leghatározottabb ítélettel. Mert a puszta óhaj, a szabadelvűség és jogegyenlőség elveinek egyszerű alkalmazása itt kiindulási alapok és pontok nem lehetnek. És feltéve, hogy csakugyan a jogászok tudományos alapokon meggyőzőleg, ad evidentiam kifejteni képesek, hogy ama javak természetöknél fogva az államot illetik, ennek dispositiója alá tartoznak, annál fogva a r. kath. főpapságtól s illetőleg egyháztól elveendő, akkor következik még a dolog legnehezebb része, egy oly törvénynek életbe léptetése, mely kimondja, hogy mindazon egyházi javak, melyek valaha az államtól ajándékoztattak, vagy haszonélvezetül adattak a r. katolikus egyháznak s papjainak, e törvény hatályba léptétől kezdve az államra szállanak vissza. Ismerem a r. katolikus egyház alsóbb mint felsőbb papság hazafiasságát, de arról is meg vagyok győződve, hogy azon ponton a melyen a r. kath. egyház nagy érdekeit, a maga jólétét és gazdaságával szoros összeköttetésben álló hatalmát veszélyeztetve látja, mihelyt az állami, bár jogos s a többi lakosokkal szemben az osztó igazság elvén alapuló intézkedések, régi hagyományos jogokat eltörölő törvények napvilágot fognak látni, nyugodt nem marad a papság, vagy épen mindent el fog követni arra nézve, hogy ily törvények meg se szülessenek.

Egy szóval készen lehetünk egy kis kulturharczra. Van-e nekünk ilyenre szükségünk, s elbírónók-e? — Ha az egyházi javak saecularisatiója jogos, igazságos alapokon nyugszik, akkor az előbb vagy utóbb keresztül vitetik, és csak opportunitási szempontok határozhatnak a végrehajtás idejére és módjára nézve. De ha az igazság és jog alapja hiányzik, akkor egy ide vonatkozó törvényt nem kívánok, sőt irtózom attól, mert csak erkölcsi alapokon nyugvó jogrendet óhajtok, attól várom az emberiség és így forrón szeretett hazám és nemzetem előhaladását és boldogságát is. Fiat justitia aut pereat mundus!

Hogy ezen javaknak jogi természetét megállapítani s ide vonatkozólag egy törvényjavaslatot a siker reményével, a minden nagyobb rázkódások kikerülésének biztató hitével benyújtani mily nem mindennapi dolog leszen, abból is következtetem, hogy a tanulmányi és egyetemi alap megvizsgálására kiküldött képviselőházi bizottság véleményét a képviselőház e napig sem tárgyalta. Vagy maig sincs oly vélemény, melyet a kormány magáévá tehetne, elfogadhatna, vagy ha van, annak a képviselőház elé terjesztésére szükséges bátorsághoz hiányzik még valami. Az egyházi javak kérdése pedig még sokkal kényesebb, annak megoldása sokkal több nehézséggel járó, mivelhogy igen sok és hatalmas egyéniség szorosán személyes érdekeit sérti. Hogy a nem-katolikusoknak nevezett felekezetek s p. o. a protestánsok gyakran fájdalomosan panaszkodnak a miatt, hogy míg a kath. egyház főpapjai, közép és felső iskolái állami javadalmakat élveznek, ők önkéntes filléreikkel a legnagyobb megerőltetés mellett is alig bírják egyházi és iskolai kiadásait fedezni, s az áldozatok terhe alatt majdnem összeroskadnak, jól tudom, látom. Azért az osztó igazság napjának felderültét én is várom; kívánom, hogy valahára mi se legyünk mostoha gyermekek; óhajtom az egyenlőséget a szabadság mellett; óhajtom, hogy az állam a maga pártatlanságát minden egyházzal szemben érvényre juttassa. — Én köztem hát és sok más hasonló gondolkodásuak között csak az a különbség, hogy én a vallásszabadsággal oly benső összefüggésben levő eme kérdéseket nem látom oly könnyen, oly gyorsan megoldhatóknak, nem tartom azokat oly gordiusi csomóknak, melyeket egyszerűen ketté lehet és kell vágni, hanem óhajtom, hogy azok nagy meggondolással, eszélylyel, a jog és igazság alapján a haza és ebben létező egyházak javára tartós boldog-

ságára oldassanak meg. — Sőt ha tudnám, hogy e kérdésnek megoldása a hazára veszélyt hozand, akkor azt mondanám, hogy a szóban levő javakat bírák békével ezután is a kik eddig bírták. Vannak is olyan szabadelvűek, kik a vallásszabadságot egyedül úgy vélik létesíthetőnek, ha az egyházi javak tulajdonjoggal a most bírlaló s haszonélvező egyház szabad, az államtól független kezelése alá bocsáttatnak. — De ezen nézet aligha megállhatna kifogástalanul.

Ha az én szemüvegem sötét, ha kétszer is meggondolandónak tartom, míg előre egy lépést teszünk, mentsen ki scrupolosus természetem s egyházam s a szabadság szeretete és tisztelete mellett az, hogy hazám békés fejlődését, e fejlődés folyamában oly erőre jutását, az állami intézmények oly biztos consolidatióját elérni óhajtom, hogy az nagyobb szabásu actiók által támasztatni szokott rázkódások társadalmi viharát is győzelmesen állhassa ki.

Ha a r. kath. és g. kath. főpapság előjogait s javadalmait elveszítendi, természetesen a korona joga is elenyészik, a főpapok kinevezését illetőleg. Ha jelszó lesz a szabad egyház szabad államban, akkor a kettőnek minden ponton el kell válni egymástól. De vajjon az állam nem fogja-e a tanügyet tisztán állami ügynek tekinteni s az egyházak iskolai autonomiáját mint alkalmatlan lomot egyszerűen félredobni? Hanem erről alább többet.

De hát akkor a görögkeleti főpapok megerősítési jogát lehet-e igazság szerint továbbra is megtartania és élveznie a koronának? Én azt hiszem nem, — mert egy államban kétféle jog és igazság nem gondolható.

És itt szeretettel kérem olvasóimat, méltóztasanak meggondolni, hogy még csak nem régen p. o. az infallibilitás dogmájának némely r. katolikus püspökök által a királyi felség előleges engedélye nélküli kihirdetések sok nagytekintélyü prot. emberünk a jus placeti mellett lándzsát tört s az egyház és állam teljes elválását, tehát a r. kath. egyházak azon szabadságát, hogy Róma rendeleteit s több efféléket az államhatalom megkérdeése nélkül kihirdethesse, nem tartok veszélynélkülinek. Hát a megválasztott görögkeleti főpapság megerősítésének joga nem képez-e némi biztosítékot a korona kezében?

Csak hat gondoljunk meg minden dolgot, minden lehető oldalról higgadtan, *vizsgáljunk meg mindeneket s a mi jó azt megtartsuk.* Én csekélységem keveset tehet, de azt az egyet ígérem, hogy a szabadságnak elrontója nem leszek. Csak úgy alkal-

mazzuk a szakadságot, hogy keserűen csalódva azon vallomást ne legyünk kénytelenek tenni: „peior medicina malo.“ Annyiban, akkor és oly módon használjuk a gyógyszert, a mennyit a szervezet elbir, midőn épen ideje van s a mily módon a siker legbiztosabb.

Mindenek felett egymást hallgassuk ki szép barátsággal s a szabadság mellett az igazságról és jogról, a szép eszmék, gondolatok és képek gyönyörködtető volta mellett a kivihetőségről, a tetszős jelszóért a haza nyugalmaról s békés fejlődéséről meg ne feledkezzünk.

(Folyt. köv.)

#### Néhány szó a zsinati előmunkálatok és azokra vonatkozó egyházmegyei vélemények tárgyában.

Reformált egyházunkban létrejöttek tehát a zsinati előmunkálatok, s így az egyházkerületek ugyan még nem szólottak érdemileg azokhoz, de az egyes kerületekből több egyházmegyének véleményét ismervén már, nagy valószínűséggel következtethetni lehet, hogy mi leendő azon munkálatok sorsa az egyházkerületi gyűlések előtt is.

Eddigélé az egyes kerületek a következő nyilatkozatot tették azokra vonatkozólag. A tiszántuli: „egyházkerületünk az általa indítványozott s a testvérkerületek által is egyhangulag elfogadott zsinatot tartván egyedül célravezetőnek, mely egyházkerületünkbe a hiányzó egységet s összhangzatot létesítheti, egyházunk sebeinek gyökeres orvoslását végrehajthatja: az arra való előkészület érdekében minden lehető óhajt megtenni; ennél fogva miután az áprilisi gyűlés tartama alatt elegendő idő nem volt a zsinati előmunkálatok és az azokra beérkezett egyházmegyei vélemények tüzetes tárgyalására: megbizsa az egyházkerületi elnökséget, hogy a konvent megtartása előtt, főleg ezen munkálatok és egyházmegyei vélemények tárgyalása céljából egy közgyűlést hívjon össze. A dunamelléki egyházkerület „miután az egyházmegyék a nevezett munkálatokat érdemileg nem tárgyalták, még pedig legtöbben azon okból nem, hogy az előmunkálatoknak az iskolaügyre vonatkozó része még kidolgozva nem lévén, míg az is el nem készül, az egésznek tárgyalásába bocsátkozni célszerűnek nem látták: fölkéretni határozta a konventi bizottság elnökét, hogy a munkálatok kiegészítéséről gondoskodják s az iskolaügyre vonatkozó javaslat szintén majd az egyházmegyékkel közöltessék a végett, hogy azokat kellő időben tárgyalhatván a közelebb összeülendő egyházkerületi közgyűlésre megállapodásaikat terjeszszék be, hogy így azok alapján maga az egyh. kerület is a munkálatokat tárgyalhassa s azokra vonatkozólag határozhasson.“ A Tiszamelléki egyházkerület ugyanily értelemben határozott, megpótolván azzal, hogy az egyházkerületi zsinatiügyi bizottság az egyházmegyékből annak idejében beérkezendő s már az iskolaügyre is kiterjeszkedő véleményekre támaszkodván s azoknak lényegesebb elveit felhasználván, készítsen majd egy oly tervezetet, mely összes egyházi és iskolai életünk szervezkedésének saját óhajtásunk szerint való alakját fejezné ki s mint egységes dolgozat kül-

detnék aztán konventi tárgyalás alá. A dunántuli egyházkerület egy rendkívüli gyűlésében szintén tárgyalta már a munkálatokat s a mint az ismertető nyilatkozik\*) nagy módosításokon mehetek azok keresztül, mert ugymond — „Ama munkálatok szerzői aligha ismernek édes szülöttükre; de hiszen ez nem baj! több szem többet lát és győzzön a mi jobb.“ Az erdélyi kerület eddig még nem tartott közgyűlést, de úgy vélem, hogy részletesen és érdemileg nem is fogja azokat tárgyalni, miután abból a szervezetről nagyon kevés az mely őt érdekli. — Sajátlagos helyzete, a specialitások mind biztosítva vannak a munkálatokba berakott §§-kal. —

De ha az egyházkerületek érdemileg még nem nyilatkoztak a nevezett munkálatokról, annyival tarkább színezetű lesz azon kép, melyet a már eddig megjelent és nyilvánosságra jött egyházmegyei véleményekből magunknak alkothatunk, s megismerve azon egymástól nagyon is eltérő nézeteket, melyeket a vélemények magukban foglalnak; látva azon bizonytalan és kételkedő helyzetet, melyet maguk az egyházkerületek is a zsinattartásra és a szervezeti munkálatokra nézve határozataikban kifejeztek: méltán kérdésbe tehetjük: vajjon így kellett-e mindennek történni; s ha így történt, célravezető és megnyugtató lesz-e ez a vergődés és határozatlanság? — Mint távoli szemlélőnek erős aggodalmaim vannak, hogy a dolgok ily helyzetében és fejlődése mellett, a zsinattartástól hátrább-hátrább vettetünk, nem pedig hogy közelednénk a felé. S vajjon hol rejlik az ok? — Megkísérlem egyszerűen véleményemet e tárgyban elmondani.

Nézetem szerint midőn a tiszántuli ref. egyházkerület 1877-ben a zsinattartásra való előkészületet indítványozta és javaslatba hozta, hogy e célból érvényes határozatok hozatalára feljogosított konvent tartassék, mely az előmunkálatokat elkészítse, távolról sem lehetett az a célja, hogy a konventi bizottságok által készített munkálatok még előbb majd az egyházkerületek sőt az egyházmegyéek bonczkései alá is kerüljenek. Mert éppen azért hatalmazta fel a konventet, hogy legjobb belátása és véleménye szerint készítse el, egészen függetlenül az egyházmegyéktől és kerületektől, a zsinati előmunkálatokat. Majd ha a konvent maga megállapította volna a munkálatokat: akkor igenis ideje lett volna azokhoz az egyházkerületeknek hozzászólani s utasítani azokra nézve zsinati képviselőiket. És csakugyan a tiszántuli egyh. kerület konventi képviselői, az 1877. nov. hóban Budapesten tartott konventen azt hangsúlyozták „hogy a konventi bizottság mihelyest munkálatával készen lesz, azt tüstént nyomassa ki, a konvent minden tagjának küldje meg; s viszont ezek saját észrevételeiket és javaslataikat kellően formulázva, a bizottsági elnökhöz zárthatáridő alatt küldjék be. Végül szükségesnek látjuk az említett javaslatok és tervezetek minél szélesebb körben megvitathatása szempontjából azoknak több példányban leendő kinyomatása iránt is majd intézkedni.“ De a mint a konventi jegyzőkönyv mutatja, a tiszántuliak indítványa, a gr. Lónyay Menyhért ur javaslata következtében háttérbe szorítottván, az ebben foglalt ama tétel lett az irányadó és szabályozó, hogy „a bi-

\*) „Protestáns Egyházi és Iskolai Lap“ folyó évi 18-dik számában.

zottság javaslatait kinyomatván, közölje az egyházkerületekkel és az egyetemes értekezlet tagjaival.“ — S csakugyan ennek értelmében történt az eljárás.

Ime tehát az a sajátságos eset adta elő magát, hogy éppen azon egyházkerületek, melyek még 1873-ban annyira barátjai voltak a határozatképes konvent felállításának, tagadták meg és vonták kétségbe ez egyetlen esetben is a konventnek határozatképességét.

Egy szemlélő.

(Folyt. köv.)

## TÁRCZA.

### Ének-szerzők életrajza.

1. *Bátori István*: gömöri volt kitünő esperes, született Sáros-Patak mellett Petrahón 1749-ben. — Édes atya igen szegény csizmadia volt, ki a szép tehetségű gyermeket elég korán bevívén a sáros-pataki főiskolába, ez ott 1764-ben subscribált, lévén 72 tanuló társa között nyolczadik. — Itt kitünő sikerrel végezvén tanulmányait, az alsó-vadászi iskolába vitetett ki rektornak. — Bevégezvén itt rövid pályáját, pappá lett alsó-borsodmegyei Diós-Győrben, — innét 1796. febr. 16. vitetett Pelsőczre, innét ismét 1813. máj 12. Serkébe, ugyanott halt is meg 1833. febr. 14-én — 84 éves korában. Esperessé 1806. év junius 21 én választott, a hirneves gömöri esperes és rimaszombai lelkész Szőke Ferencznek ugyanazon évben történt halála után. — 27 évi esperessége alatt — az évkönyvnek bizonyossága szerint — hivatalát kitünő bölcseséggel és erélylyel vitte, — ilyen volt mint lelkész is, mutatják Serkén úgy a községi mint az egyházi életet illető többnemű intézkedései, melyek évtizedek által kipróbálva jóknak, célszerűeknek bizonyultak és ma is érvényben és fennállnak. — Termetére nézve magas, szikár, erőteljes és tiszteletet parancsoló alak — különben mély tudományu, puritán erkölcsű és nagy tekintélyű férfiú volt, erősen ragaszkodott egyházunk tanaihoz és a kánonokhoz. Világ szerint is elég vagyonnal rendelkezett, — egy izben az építkező pelsőczyi egyháznak tudott adni 1200 fírt „legelső érdekére“, s önként is segélyezte egyházát például egyszer 12 fírt kegyadományyal. Életét lelkiismeretes pontosság, igaz papi buzgóság, mindenre kiterjedő figyelem, s tiszteletet parancsoló életbölcsesség jellemzik.

Irta: 3. 22. 33. 237. 238. = 5.

2. *Keresztesi József*: énekes könyvünk egyik legtermékenyebb költője, az ujonnan alakult nagyváradi ref. egyháznak első lelképásztora és örökemlékezetű megalapítója, — a nagybecsű „Napló“ írója (kiadta Hoffer Andre Budapest 1868. Ráth Mór), — sirhalmát ma már nem jelzi semmi, sőt biztosan meg sem állapítható hol nyugszik! Szerencse, hogy a *szalacsi* buzgó egyház megőrizte számunkra e kiváló férfiú emlékét, kegyeletből egy emléktáblát állíttatván be a templomba, a karzat alatti falra szegezve, melyen szóról-szóra ez olvasható: — „E gyászos tábla Emlékezetét tartja Egy Isten tisztelt Predikátornak Keresztesi Józsefnek Aki született Veszprémben 1748 — 29 Nov. Tanult Miskolczon és Debreczenben Öregbitette Tudományát és Tapasztalását Helvetziában és Belgiumban Mutatta buzgóságát és Vallását Szent hivatala folytatásában Vezérlett Vértesen N.-Váradon és Szalacson sok híveket az igazságra Fáradozott bátor szízzel okos érzéssel a Krisztus nyája körül Szintén XXX esztendőig Töltött házassági életben Zempléni Krisztinával 30. eszt. Hagyott maga után Rajta Siránkozó VII magzatokat Megnyugodott sok munkája és fáradozása után Szalacson 15-ik májusban MDCCCXII.

Fentebb említett „Napló“-ja mind egyháztörténelmi mind political tekintetben felette becses és érdekes, — e kitünő férfiú életét születésén, gyermekkorán kezdve, tanulása, utazása, a n.-váradi egyház ujra alakulása, — egyház-

megyei, egyházkerületi ügyei, a budai diétára lett küldetése, a korona Bécsből lehozása stb. stb. keresztül, a legkitünőbb tárgyilagossággal leírja, s az említett két tekintetben örökbecsű történelmi okmányul szolgálhat!

Irtá: 2. 12. 14. 18. 31. 32. 38. 52. 56. 79. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 150. 151. 159. 164. 169. 178. 183. 186. 191. 197. 201. 219. 223. 226. 228. 230. = 37.

közli:  
Kálmán Farkas.

## BELFÖLD.

### Tartsuk nyitva a sorompókat.

(Levél a szerkesztőhöz.)

Nagytiszteletű szerkesztő ur! A dunamelléki ref. egyházkerület f. évi tavaszi közgyűlésének lefolyásáról Sz. F. ur volt szíves tudósítani e lap t. olvasó közönségét. Koránt sem érzem magamat hivatottnak arra, hogy talán az ott előadott tényeket bírálgassam, sokkal jobban előadhatta azokat Sz. F. ur mint én; csak azt vagyok bátor megjegyezni, hogy azt is szerettem volna még olvasni soraiban: a melyek megtörténtek, de rólok Sz. F. ur nem látta multhatatlannal szükségesnek referálni. Igaz ugyan, hogy nem mindenkit, de némelyeket meg nagyon is érdekel. Elmondom, ha megengedi nagytiszteletű szerkesztő ur, a történetet s az általa bennem ébresztett gondolatokat.

Sz. F. ur mint tudósító már jelzé, hogy a dunamelléki ref. egyházkerület lelkészvizsgáló bizottsága hat ifju tár-sunknak adta meg a jogot a sacramentumok kiszolgáltatására. Hogy volt hetedik és nyolczadik jelentkező is, az tudva van sokak előtt. Ezen két visszautasított, illetőleg felhatalmazást nem nyert egyének egyike személyes ismerősöm, jó barátom. Ismerve viszonyait, nagyon kíváncsi voltam — megvallom ezen asszonyi gyengeségemet — előre, vajjon mi fog vele történni? Az eredmény megfelelt gondolataimnak. Barátom későn lépett a tanulói pályára; a véd-kötelezettség még az érettségi vizsga letétele előtt utólérte. Bizva természetének alacsonyága s véznaszerűségében az egy évi önkéntesség jótéteményeért nem folyamodott s e miatt miután besoroztatott, három évig volt kénytelen az állam keserű katoná kenyerén tengődni. Hogy egészen el ne veszítse ama 3 évet életéből: magántanulhatási engedélyért folyamodott a dunántuli reform. egyházkerület közgyűléséhez. Ez megadá kívánságát s a theol. tanfolyam két első évéről magánvizsgát adott. A harmadik és negyedik évet nyilvánosan végezte Pápán. Segédlelkési alkalmazást a dunamelléki egyházkerület kebelében nyert ideiglenesen. Most azonban a vizsgatehetéstől elmozdított azon okon, mert a theologiai tanfolyamot csak fele részben végezte nyilvánosan, holott a dunamelléki egyházkerület vizsgáló bizottsága a ker. törvénye szerint csak a hittanfolyamot 8 féléven át nyilvánosan végzett egyénektől fogadhatja el a vizsgát.

Eddig ugyebár nincs semmi érdekgerjesztő e történetben? — Ha itt megállanék, nagyon egyszerű s következményeiben sem lenne károsnak mondható az ügy. — De tulajdonképen most következik az, a mit tudatni óhajtottam nt. szerkesztő urral.

Barátom nem annyira amaz említett törvény, mint inkább egy más hatalmasabb ok miatt nem tehetett lelkészi vizsgát. És én ezen okot teljesen jogosultnak találom. A bi-

zottság tagjai közt már találkoztak, kik hajlandók lettek volna a törvény ama vasszigorát barátom körülményeivel szemben enyhíteni, s ezelőtt 4 évvel — megvagyok győződve a bizottság felvilágosult lelke s érző szivéről — le is tette volna barátom a lelkészi vizsgát, bárha fennállottak is — mit biztosan nem tudok — akkor már e törvények; de az ítélet kimondása előtt a bizottság egy tagja élénken figyelmezteti a többi tagokat a dunántuli ref. egyházkerület által 1875-ben hozott s azóta a testvériség, méltányosság daczára is makacsul fentartott lelkészválasztási törvényekre, — melyeknek tartalmát nagyon jól ismeri nt. ur — s azonnal el lön vetve a koczka barátom kérvénye fölött. Elutasított. A dunamelléki egyházkerület is kezdi gyakorlatba venni ama pár évvel ezelőtt hozott végzésének fenyegetését, hogy majd ő is le fogja határszélein a sorompókat eresztetni a dunántuli ifjak előtt. Jogos cselekedet, nem kárhöz-tatható érte. Nem tudom ugyan mégis hogy csak ez esetben, midőn törvénnyel ellenkező cselekmény végrehajtását kérte barátom, vonta-e le a sorompót nevezett egyházkerület? vagy ennek nem létében is lebecsátva leend az a dunántuli ifjak előtt? Mert ha az első eset áll, úgy még csak könnyebben segíthet egyik másik dunántuli ifju a maga baján, a mennyiben a káptalani vizsga letevése után — és nem előtte — megy át a dunamelléki vagy más egyházkerület szebb reményüvel kecsegtető édes anyai kebelére; de ha csakugyan bekövetkezik az, hogy nem csak ígérte, hanem meg is adja a dunamelléki egyházkerület azt a mit ígért, t. i. a sorompót egyáltalában leeresztve tartja a dunántuli egyházkerületből átlépni szándékozó fiatal emberek előtt: — akkor azt hiszem, bármennyire jogosan cselekedjek is a dunamelléki egyházkerület nem lesz egyuttal igazságos is; mivel az ősök vagy az apák vétkéért a fiakat bünteti, mert sokkal inkább a fiatal emberre nézve büntetés az, mint az egyh. kerületre, midőn egy fiatal ember, ki erőt és képességet érezve magában az egyházmegye azon atyai irgalmára, hogy még parochiát is kerítsen számára, hol azután akár kell a népnek, akár nem: neki is, de a népnek is vele együtt élni halni kell — elűtetik az átléphetéstől. Hiszen a dunántuli egyházkerületet, épen azzal lehetne lépése hibás volta felől legkönnyebben meggyőzni, ha a testvérkerületek a helyett hogy elzárják, nyitva tartják a sorompót a fiatal emberek előtt, mert a ki nem érez magában elég erőt arra, hogy mások gyámkodása nélkül is pappá lehet valaha: az ugyan sohasem fog kopogtatni befogadtatásért az egyházkerületi elnökségek ajtaján; sokkal inkább csak a tehetségesebbek, kik nem ijednek meg, ha versenyezni kell és ha először nem ők nyerik el a győzelmű pálmát, még nem mondanak le a reményről, hogy önerejükön szerezzenek egyházat és hallgatókat. A tehetségesebb ifju nemzedéket pedig azt hiszem bármelyik kerület is szívesen lát-hatja kebelén táplálkozni.

Bármennyire visszás állapot legyen is ez, én azt hiszem itt leghathatósabb gyógyszer lenne: a kerület sorompóit nem lezárni, de még ha le volnának is zárva, felnyitni. A tiszántuli egyházkerület mint tudom, még eddig nem foglalt el ily fenyegető álláspontot, valamint a tisztáninenni sem; vajha a dunamelléki se tenné, mert az ő kebelébe léphetnek át a dunántuli ifjak legkönnyebben mint szomszédba; mig

a tiszai kerületek már távolabb fekszenek s így nehezebb az, bár erre is volt példa a legközelebb mult évben, mit még eddig sem az illető ifju társunknak, sem pedig a befogadást az illető egyházkerületnek megbánni nem jutott eszébe sem.

Tartsuk tehát nyitva a sorompókat!

S. D.

A „Religio“ a „Prot. Hetilap“ 21. számában B. J. munkatársunknak Trefort ő exciájához intézett felhívását nem minden pontjára nézve fogja fel helyesen. Először is óriási különbség van abban, ha valaki miniszter léte egyháza mellett dicsbeszédet tart, és a közt, ha egy miniszter azt mondja, hogy az államnak és egyháznak karöltve kell járniok. És abból, hogy egy katolikus templom szentelése alkalmával mondott illet Trefort ő exciája, mindenki azon természetes következtetésre jő, hogy az államnak specifice a r. kath. egyházzal kell karöltve járnia és így azt közporkori szereplésébe kell visszahelyezni; a mi a bevett vallásfelekezetek törvényben is kimondott egyenlőségének és a modern államjogi nézeteknek merő arculsapása lenne. — Higyje el a „Religio“, hogy ez a karöltve járás a hazában lakó felekezetek békéjét és így a haza nyugalma is jobban felzavarná a mai korban, mely szabadságra és *egyenlőségre* törekszik, mintha az állam minden egyház iránt egyenlően igazságos anélkül, hogy politikáját akár egyik akár másik egyház jótetszésétől tenné függővé. Másik téves állítása vagy inkább feltevése a „Religio“-nak ezen szavaiból olvasható ki: „De a haza java nem a protestantismus emelésétől és a katholicismus elnyomásától függ, mint azt Debreczenben hiszik, hanem az *igazságtól*.“ — Itt az igazságra történik hivatkozás, az igazság nem ösmerésével, — nem akarom mondani, elferdítésével. Minket uralkodási vágy nem vezetett soha és most sem vezet, de nem is vezethetett, hisz legtöbbnyire elnyomottak, üldözöttek voltunk. — Ma sem élvezünk egyebet az állam jóvoltából, mint vallásunk szabad gyakorlatát, de önökkel távolról sem vagyunk egyenlők. Annál fogva a mi törekvésünk legfelebb az, hogy a törvényben ott figuráló egyenlőséget a valóságban is élvezhessük; nem hogy a katholicismust elnyomjuk. Különben is mi nem uralkodni vagy épen elnyomni, mint inkább a szabadságot és jogokat megosztani szoktuk polgártársainkkal. — Azért a „Religio“ és társai a maguk netaláni érzelmeit ne ruhazzák át másokra, hanem inkább tartsák meg a szabályt: Quilibet habetur bonus donec probetur malus. Ha önök oly igazságosak kívánnak lenni mi irántunk, mint mi a r. katolikus sőt minden más felekezetűek iránt e hazában, akkor szent lesz a béke és akkor mindenképpen ékesen és jó renddel folynak. Tehát legyen igazság, de legyen szabadság és egyenlőség is.

Sz.

## KÜLFÖLD.

1. *Orosz egyházi ügyek.* Az Orosz birodalomban körülbelül 100,000 egyén van a papi rendben s föltéve, hogy mindenik papnak három tagból álló családja van, a klérushoz tartozó személyek száma 400,000. A szerzetesi intézetek tagjai, kiknek nem szabad megházasodni, nincsenek ide számítva. A szent zsinatjelentése szerint 1878 január elsőjén 26.000,000 rubeire rugott a klérus évi jövedelme se roppant összegből semmi sem lett juttatva a vidéki szegényebb pa-

pok helyzetének javítására. A fentebbi összeghez az állam 10 000,000 rubellel járul. Van most Oroszországban 420 székesegyház, 38,302 templom és 12,408 kápolna. Többek véleménye szerint jobb volna valamit tenni a szegényebb klérusért, mint évenként az eddigi szokás szerint 423 templomot építeni. Oly célból, hogy az orosz egyház roppant jövedelme egyenletesebben oszthatassék föl s okosabban használtassék, szükséges volna az egyházat az államtól elkülöníteni s az előbbinek kormányzati tekintetben tökéletes függetlenséget adni. A jelen szervezet mellett alig lehet várni a klérus helyzetének javulását, a társadalomra való hatásának szélesbülését s a nép feletti befolyásának erősbülését. A bibliának orosz nyelvre való fordítása csak 1856-ban kezdetett meg s nem fejeztetett be 1877 elejéig. — Az első, 24,000 példányból álló kiadás elfogyott s most jelen meg egy második kiadás. — Azon személyek összes száma, kik 1877-ben az orthodox orosz egyházba léptek, 112,999 volt, köztük 653 protestáns és 1339 r. katolikus. Templomokhoz és szerzetekhez kötött nemzeti iskolák száma 1877-ben 6321 volt s volt 532 zárda és konvent. Az egyetemek, gymnasiumok és tudományos iskolák összes száma csak 363 nagy Oroszországban. A szerzetházakban van 10,500 barát és 16,000 apácza.

Nagyon érdekes tudni, hogy milyen hathatós módon gondoskodnak itt a szegény papok özvegyeiről és családjairól. Így írja le ezt egy pap: „Mikor bevégeztem tanulmányaimat, mondá Bathuska, a püspök talált számomra feleséget, kinek atyja öreg ember volt s én ennek utódjává lettem. Így Ivanofka papja lett belőlem s azóta mindig itt vagyok. Nehéz élet ez, mert a gyülekezet nagy s darab földcském nem nagyon termékeny; de hála Istennek, erős és egészséges vagyok s elég jól megy a dolgom.“ „Azt mondad, hogy a püspök talált számodra feleséget, jegyzém meg, tehát ő neked igen jó barátod.“ „Egyáltalában nem; a püspök ugyanazt teszi minden seminariumi növendékkel, a ki rendemeztetni óhajt. Ez az ő pásztori teendőinek egyik igen fontos része.“ „Valóban! kiálték föl csodálkozva. Ez bizonyára az atyai kormányzás elvének egy kissé tulságba vitele. Miért avatkozik ő tisztelendősége olyan dolgokba, melyek reá nem tartoznak?“ „De ezen dolgok tartoznak reá. Ő az az özvegyeknek és árváknak természetes védelmezője, különösen saját egyházmegyéje klérusa között. Ha meghal egy gyülekezet papja, mivé legyenek felesége és leányai?“ Nem fogva föl tisztán ezen utolsó megjegyzések horderejét, bátorkodtam megjegyezni, hogy a papoknak gazdálkodniok kellene a jövő lehetőségére való tekintetből. „Könnyű beszélni — válaszolt Bathuska, — könnyű elbeszélni a közmondás szerint egy történetet, de nehéz valamit megtenni. Hogyan gazdálkodjunk? még a legszorosabb takarékoság mellett is csak igen nehezen élhetünk meg.“ „Akkor az özvegyek és leányok dolgozzanak s élelemre találnak.“ „De min dolgozzanak kérem? Még a ház s a földbirtok sem övéik, hanem az uj papé.“ „Ha ez a helyzet regényben fordulna elő, mondam, előre meg tudnám mondani, hogy mi fog történni. A szerző megszeretteté s elvéteté az uj pappal a leányok egyikét s azután az egész család, oda zárva az anyát is, boldogságban együtt töltené az életet.“ „Tökéletesen így rendezi be a püspök a dolgot — mondá ő. A mit a regényíró képzelete élettelen bábjaival tesz, ugyanaz te-

szi a püspök a husból és vérből álló valódi lényekkel. Mint okos lény, véletlenül nem bízhatja ő a dolgokat. El kell intéznie ezen dolgot, mielőtt az ifju ember rendemeztetik, mert az egyház szabályai szerint házasodni rendemeztetés után többé nem szabad. Ha a dolog rendbe jő, mielőtt a hely megüresülne, az öreg pap azon kellemes tudattal halhat meg, hogy családjáról gondoskodva van." Az a kérdés most már, hogy hát maga az a szegény pap nem okos lény-e szintén, ki talán maga is intézkedhetnék ezen legközvetlenebbül ő reá tartozó dologban? (Cs.)

*Az izlam terjedése.* Különös jele az időnek, hogy midőn a mohamedán államokat belső baj látszik a megosztás sirja felé hurezolni, az izlam hatalmasan terjed. Ázsia és Afrika népei közt cserben hagyja a keresztyén hittérítőket. Különösen Afrikában a bálvány vagy fetis imádó pogányok közt terjed rohamosan. Guinea északnyugoti partján van egy mohamedán főiskola ezer növendékkel. A mi Ázsiát illeti, Kínában annyian vannak immár, hogy nem rég fölkelést kísérelhettek meg. Tonkinban 50,000 muszliman van. Az indus szigeteken a malayok közt egész csapatok térnek át. Sumatrából Jávára átültetve e holland uralom alatt álló 18 milliónyi népet egészen meghódítá az izlam. Sumatrának nagy része, Borneónak és Celebesnek legalább fele Mohammed követője. A keresztyén hittérítés nem kevésbé szenved e miatt. E csodálatos ténynek oka abban áll, hogy míg p. o. a r. kath. egyház részéről a klerus és a laikus elem közt vont éles határvonal miatt a missióügy vezetése kizárólag csak a klerus kezében van, addig a gőzhajózás által megkönnyített mekkai utazásból nagy számmal hazatérő zarándokok, megannyi buzgó hittérítő. Az angolok indiai birtokán 50 millió mohamedán lakik, — a török szultán európai, ázsiai és egyiptomi (21 millió) alattvalóinál kétszeresé több. Az északnyugoti tartományokban különösen sokan térnek át, mit nagyon könnyít a mohamedán és brahmin vallási gondolatok és szokások összevegyülése. Muselman ritkán lesz keresztyénné. A korán hibe megvetéssel határos ellenszenvet érez a keresztyénség iránt. Az angol (protestáns) hittérítőt inkább meghallgatja, mint a római- vagy görög kath. egyház küldötteit, kiket a képtisztelet miatt mint bálványimádókat megvet. Krisztus iránt érzett tisztelete daczára, prófétája szavai után kicsinyléssel utasítja vissza az újszövetség könyvét mint hamisított könyvet. Öröndetes jelenség újabb időben, hogy egy tudós indiai muselman az ő és új szövetségi szent iratoknak lefordításán fáradozik, hogy a mint mondja azok a mohamedánok számára is a hit és élet szabályozói legyenek.

*Franciaország.* A „Temsignage“ című francia lapban Kuhn F. lelkész egy hangulatteljes cikkben inti azokat a protestánsokat, kik Franciaországot meg akarják nyerni az evangéliomnak, hogy nemes feladatuk kivitelében az egyház ügyébe ne zavarják bele a potitikat. „Az egyház“ ugymond „az a hely a hol imádkozunk, a hol imádunk, a hol élni, halni, szeretni és áldozni tanulunk. Küszöbén minden pártoskodás és ellenségeskedés visszamarad; itt találkozik a szegény és a gazdag; ellenséges szellemek kibékülnek, a gyűlölet elmarad, s a fájdalom gyógybalzsamra talál. Az egyház valami mennyei, mely a földre jött, Isten

ajándéka, mely nélkül egész életünk nyomorult volna. — Órizzük meg azt a maga tisztaságában, órizzük meg annyi nyomor között legalább a lelkek eme menhelyét a béke lakát A protestántismusnak, mely Istennek egyháza, ilyennek kell lenni, avagy elpusztul a mostani zavarokban. —

Az „Allg. Ev. Luth. Kirch. Ztg.“ után

**Nagy Imre,**  
ugrai ref. lelkész.

### Adakozások.

*A páncsovai és szegedi ref. egyházak valamint a szegedi ref. lelkész és tanító javára.*

I. A békés-bánáti ref. egyházmegye esperesi hivatalához következő adományok küldettek:

1. Nagytiszt. *Doktor János* máramaros-ugocsai esperes ur által.

*A páncsovai ref. egyház* részére: Péterfalva 10 kr; Fertős-Almás 90 kr; Tur-Terebes 92 kr; Akli 20 kr; Dabólc 30 kr; T.-Váralja 40 kr; Tekeháza 25 kr; Gyula 1 frt; T.-Ujlak 10 kr; Salánk 20 kr; F.-Patak 25 kr; Verbőcz 10 kr; Huszt 56 kr; Visk 1 frt 40 kr; Hosszmező 1 frt 50 kr; Nagy-Szöllős 1 frt. Összesen **9 frt 19 kr.**

*Varga Pál szegedi ref. lelkész* részére: Doktor János esperes 2 frt; Horváth Menyhért t. bíró 3 frt; Főrizs István 3 frt; Morvay Béla v. jegyző 3 frt; Bikky Ferencz t. bíró 1 frt. Ladányi Pál egyh. főjegyző 1 frt; Szűk József 1 frt; Garda József 1 frt; Biró Lajos lelkész 1 frt; Csernák István lelkész 1 frt; Barta András 1 frt; Ujhelyi Szilárd 40 kr; J. F. lelkész 1 frt; B. Nagy Elek lelkész 1 frt; Nagy Frigyes 60 kr. Összesen **21 frt.**

2. Nagytiszt. *Pápai Imre* alsószabolcs- s hajdu ker. esperes ur által:

*Varga Pál szegedi ref. lelkész* részére: H.-Böszörmény 10 frt; Földes 8 frt 50 kr; Hadház 6 frt; P.-Ladány 3 frt; T.-Lök 4 frt; Saáp 5 frt; Tetétlen 3 frt; B.-Ujváros 2 frt; Láposy János eszlári lelkész 1 frt; Szent-Mihály 23 frt 30 kr. Összesen **65 frt 80 kr.**

Mindezen kegyes adományok általam rendeltetési helyekre küldettek, s köszönetem nyilvánítása mellett ezennel nyilvánosan nyugtáztatnak.

Körös-Tarcsa, 1879. máj. 30-án.

**Szabó János**  
békés-bánáti ref. esperes.

II. A „Prot. Hetilap“ szerkesztőségéhez küldött adományok:

1. A bodpaládi ref. egyház hivi Bélteki Albert lelkész ur 2 frt 50 kr-nyi adományával együtt 20 frtot küldtek oly feltétellel, hogy ebből a szegedi ref. egyháznak 10 frt, a lelkésznek és tanítónak egyenként 5—5 frt adassék.

2. A herezeg-szöllősi ref. egyház hiviének közadakozásából 7 frt 60 kr, 12 urasztalához készülő gyermek adakozásából pedig 1 frt 40 kr. összesen 9 frt küldetett a szegedi ref. egyház javára.

A két utóbbi szám alatt jegyzett 29 frtot főt. Révész Bálint püspök urhoz tettem át az illető helyre leendő juttatás végett.

**Szerkesztő.**

## RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

**A reformátusok debreczeni főiskolájában** az 1878—9. tanévet berekesztő vizsgálatok következő renddel tartatnak. Junius 17-kén délelőtt 8 órakor hálaadó isteni tisztelet a főiskolai imateremben. A) Hittanászati tanfolyamban: Junius 17-től kezdve I. II. III. és IV. éves hittanhallgatók párbeszédi vizsgái az illető tudományok rendes óráin és termekben. B) A jog- és állam-tudományi karnál: 1. Junius 20-ik és 21-ik napjain bezárólag jelentkezés az alap és államvizsgálatok letétele végett az akad. igazgató tanárnál, a lezárókönyv beadása mellett. 2. Junius 23-tól kezdve a hó végéig alap és államvizsgálatok a főiskolai gyűlés teremben. C) A gymnasiumban: Junius 21-kén. Rajz, ének és torna. Junius 22-kén VII. osztály vizsgálata az oratoriumban. Junius 22-én V-ik osztály vizsgálata a VIII-ik osztály termében. Junius 23-kán VI-ik osztály vizsgálata az oratoriumban. Junius 23-án IV-ik osztály vizsgálata a VIII-ik oszt. termében. Junius 24-kén III-ik osztály vizsgálata az oratoriumban. Junius 24-én II-ik osztály A. és B. szakaszának vizsg. a VIII. osztály termében. Junius 25-én I-ső osztály A. szakaszának vizsg. az oratoriumban. I-ső osztály B. szakaszának vizsg. a VIII-ik osztály termében Junius 26—29-ig szóbeli érettségi vizsgálat. D) A tanító-képezdében. Junius 24. és 25-én d. e. és d. u. a VI-ik tanteremben. Mely nyilvános vizsgálatokon megjelenésre a szülők s általában a nevelés és tanításügy barátai tisztelettel meghivatnak. — Debreczen, 1879. május 25-én. — *A debreczeni ref. főiskola igazgatósága.*

**A sárospataki főiskolában** az iskolai évet bezáró vizsgálatok következő rendben fognak megtartani. I. a gymnáziumban jun. 16. 17. 18-án, négy elnökség alatt, a 4 alsó osztály vizsgálata, mindeniké saját tantermében; jun. 19—24-éig a felgymnázium vizsgálata. Junius 25., 26., 27-én a tanügyi bizottság előtt szóbeli érettségi vizsgálat; 28—30-án magánvizsgálatok. II. az akademiában. A vallás- és egyház-tudományi, valamint a bölcsészeti szakban a colloquiumok a rendes előadási órákon és tantermekben tartatnak, minden nap junius 30-ig. A jogi és államtudományi szakban az alap- és államvizsgálatok letehetéseért a folyamodványt a szakelnökhöz kell beadni, junius 15-ig bezárólag. A vizsgálatok határnapjának kitűzéséről az illetők határozatilag fognak értesíteni. Jegyzet. Jun. 22-én vasárnap délelőtt isteni tisztelet a városi nagy templomban; ezután a főiskola imatermében igazgatói jelentés a lefolyt iskolai évről; ezzel kapcsolatban az akadémiái pályadíjakat nyert művek jelígs leveleinek felbontása; délután ugyancsak a főiskolai imateremben az ifjusági énekkar vizsgálata, szavalási verseny s a pályadíjak kiosztása. Junius 23. és 24-én egyházkerületi közgyűlés. Az igazgatóság.

**A budapesti ref. gymnasium- és a theologiai collegiumnak nyilvános vizsgálatai.** Jun. 12. az érettségre menő ifjak előleges vizsgálatai. 13. és 14-én írásbeli érettségi vizsgálat. 15-én más iskolákba járó ref. tanulók vallás vizsgálata; ének vizsgálat. 16. és 17-én theologusok vizsgálata. 18-án szóbeli érettségi vizsgálat. 19—21-ig gymnasiumi I.—VII osztályok vizsgálata.

**A protestáns közép- és felsőiskolák feletti állami főfelügyelet tárgyában tartandó tanácskozási tárgyalás**

közoktatásügyi miniszter által a fővárosba meghívott prot. püspökök és főgondnokok megérkeztek s szerdán délután előértekezletet tartottak a kálvintéri ref. iskolaépületben. Az értekezleten jelen voltak: Török Pál, Nagy Péter, Kun Bertalan, Révész Bálint és Papp Gábor ref. püspökök, továbbá mint főgondnokok báró Vay Miklós és gróf Lónyay Menyhért. Ott volt Ferencz József unitárius püspök is. Az értekezlet a jun. 5-re kitűzött enquetebe teendő előterjesztésekre vonatkozólag hozott határozatokat. — Mint a „Magy.“ értesül az ágostai superintendensek, kik az enquete szintén meghívást kaptak, nem fognak megjelenni. — A „Hon“ után.

**Báró Eötvös József** szobra május hó 25-én lepleztetett le Budapesten. Eötvös közéletünk s tudományosságunk terén mindenesetre elsősorú egyéniség, — nagy gondolkodó, államférfi, bölcsész és író volt egyszersmind, ki műveiben nyilatkozó lánglelke, mély igaz érzelme által méltó a nemzet örök hálájára. Buzgó törekvése, mit miniszter korában tanügyünk, különösen népiskolai tanügyünk, terén kifejtett, szinte a köztisztelet s elismerésnek adja át emlékét. Az „Emelte a nemzet“ felirattal ellátott szoborra elvesztésén ugyan fájdalmat, de emléke megörökítésén örömet érző lélekkel tekinthetünk fel mindannyian felekezeti különbség nélkül.

**A magyar tud. akadémia kiadványai** közelebb egész halmaz becses munkával szaporodtak. Itt csak két nagyobb említünk fel, melyek hazai történetünkre kiváló fontosságúak s egyháztörténelemmel foglalkozókat is sok tekintetben érdekelhetik. Egyik az *Archivum Rákócianum* (II. Rákóczi Ferenczre vonatkozó iratok gyűjteménye) negyedik kötete, „Gróf Bercsényi Miklós főhadvezér és fejedelmi helytartó levelei Rákóczi fejedelmhez“ cím alatt, az eredeti kéziratokból a titkos jegyek főfejtésével közli Thaly Kálmán; kiadja a tud. akadémia történelmi bizottsága; 224 lapon, a szatmári békétől 1711-től 1712 végéig terjed. — Másik a „*Monumenta Hungariae Historica*“ gyűjteményben „III. Pál pápa és Farnese Sándor bíbornok“ Magyarországára vonatkozó diplomacziái levelezései (1535—1549) cím alatt, a nápolyi levéltárban létező Farnese-osztályban tett saját kutatásai nyomán közli Óváry Lipót; 208 lap; kiadó szintén az akadémia történelmi bizottsága. E levelek nagyobb része olasz, kisebb része latin nyelven van írva, — a közlőtől terjedelmes tájékoztató bevezetéssel s magyarázatokkal ellátva.

Végül a kisebb értekezések s felolvasások közül fel- emlíjük e következőt: *Erzsébet, Anglia királynéja és Ausztria* (1563—68), adat a XVI. század vallási történelméhez; kiadatlan kútfők nyomán Wertheimer Edétől. Ára 30 kr.

**Gyászhir.** Mészáros Gyula tenkei ref. lelkesz hosszas sorvasztó betegség után e hó 3-ik napján éjjeli egy órakor megszűnt élni, életének delén. A megboldogult egykor szép reményekre jogosító férfiúnak hült tetemei e hó 5-én tétettek Öcsödön örök nyugalomra. Béke a sokat szenvedett haimvaira, áldás emlékére!

**Lavaleye Emil** a „Protestantismus és Catholicismus etc.“ hirneves írója Brüsselen protestánssá lett. Legközelebb nyilvánosságra hozza azon okokat, melyek őt e lépésre indíták.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

**Tóth Sámuel.**

**Bekesi Gyula.**